

կանխատրիայի անգամ Դաւիթ քահ. Դադա-
կանի բազմամեայ ծառայութեանց ցուցակը՝
նորան ա. Ստանիսլաւի երկրորդ տառիճանի
շքանշանով փառձառելու առաջարկութեամբ:

Սեպտ. 18. Սինոդը յայանել է Սերքին
գործոց նախարարին, որ ծաղանբոց քաղաքի
ժողովուրդը կամենում է կառուցանել ա. Յա-
կոբ անունով աղօթատուն՝ ի յիշատակ Մոցին
կոյսերական Մեծութեանց Թաղապետ թեան:
Եւ այդ մասին խնդրում է միջնորդել Բարձրա-
դոյն Հաճութիւն ստանալու համար:

Սեպտ. 25. Սինոդը օրագրով քննիչ է կար-
գում Սուխոյ փոխանորդ Սահակ վարդ. Բաղ-
դասարեանին Եամախոյ թեմի Մաղրասոյ
գիւղի ժողովրդեան և տեղական Գևորգ քահ.
Աւագեանի մէջ ծագած անբաւականութիւն-
ները ստուգելու և ա. Սինոդին ի անօրինու-
թիւն ներկայացնելու համար:

ԿՐԾՆԱԿԱՆ—ԲԵԺԻՆ

ԱՍՏՈՒԹՈՅ ԵՐԿԱՅՆԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆ

ՈՒ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

«Ամենայն ծառն որ ոչ աննիցե զպը-
տուդ բարի՝ հոտանի և ի հոտ արկանի»:
Մատթ. Գ 10.

ԸՍՏ երեսութիւն մեր ամենօրեայ փոր-
ձառութիւնը չէ հաստատում այս
դատաւճի ճշմարտութիւնը, որ արդէն ծի-
րոջ Կարապետը յայանել էր իրբե իւր գու-
շակած Մեսիայի գործունէութեան առաջին
պայմաններից մէկը և որ Սա ինքը՝ Ծշմարիտ
Մեսիան, կրկնել է շատ անգամ ուրիշ խօս-
քերով, կողմնակի օրինակներով պարզաբանած:
Բանի անպատգա վնասակար ծառեր անարդել
աճում են մեր աչքի առաջ, դուր տեղը դե-
տին բռնում, ուրիշների աճմանն արգելք

լինում կամ իրենց չար պատ գներով թունա-
ւորում շատերին, մինչ յաւատու պարպից
առնելիքը խեղդում է կորցնում են իրենց
կենսունակութիւնը կամ անխնայ կարծում՝
մահուան գիրկն են նետում: Ինչու է այդ-
պէս: «Ահա մեղաւորք են և յաջողեալ է նոցա»
— այս միտքը միայն սնդմանբոց ին չէ տանջել
այլ մեզ ամէնիս զրաղեցնում է շարունակ և
մենք փոխանակ ճշմարտութեան աւետարանի
մէջ լուծում որոնելու մայր մտածութիւն-
ների մէջ ենք ընկնում կամ պղտոր պղխրնե-
րից մեր բարոյական հաստատամտութիւնը
ջլատող անշահ տեսութիւններ քաղում: Այս
հարցին էր հետաքրքրում անշուշտ նաեւ այն
մարդոց, որոնք Փրկչի մօտ եկան և պատմե-
ցին իմ Հրեաստանի դատաւոր Պիղատոսը մի
խումբ Դաւիթիացիների սպանել է առեւ Նրու-
տաղէմի տաճարում, զոհարարութեան միջոցին,
այնպէս որ նոցա արիւնը զոհերի արեան հետ է
խառնուել: Փրկչի վերաբերումն գէպի այսպի-
սի մի աչքի ընկնող գիպումն ամենազեղեցիկ
օրինակն է իմ, ինչ պէտք է մտածելք մենք
նման հանգամանքներում:

Արտաքին պատմութիւնից յայանի չէ,
թէ Երբ և ի՞նչ առթիւ է արել Պիղատոս
այս արիւնտ դատը, միայն Յովսէփոսի նկա-
րագրութիւններից գիտենք, որ նորա օրով
այսպիսի արիւնհեղութիւններ յաճախ տեղի
են ունեցել, որովհետեւ հրեայ ժողովուրդը
ոչ մի կերպ չէր կարողանում հաշտուել հե-
թանոս հռոմայեցիների տիրապետութեան հետ
և ամէն անգամ, երբ մի նոր կարգադրու-
թիւն իշխանաւորների կողմից կենդանի կեր-
պով զգալի էր դարձնում բռնութեան լուծը,
կամ հայրենի սրբութիւնների պղծումն
տեսնելը, զրպեւում էր ամբոխի զայրոյթը՝
խառնութիւնը բռնկում էր մի տեղից, որ և
հռոմայեցիները խեղդում էին խեղդի արեան
մէջ: Այսպիսի խռովութիւններ պատահում
էին առեւ Նրուտաղէմի մեծ տօներին,
երբ տաճարի շուրջն ուխտաւորների ահագին
բազմութիւն էր ժողովուրդում և ամէն մի շնչին
գէպք կարող էր մոլի ոգևորութիւն ներ-
շնչել ամբոխին. զիտաւոր գեր խաղաղոյն
այտնեղ և ազատամբների առաջին շարքերում
կուռողները սովորաբար Դաւիթիացիներն էին

լինում օրօնք իբրև լեոնային աւելի ազատ ժողովուրդ և՛ Երուսաղէմից հեռու գտնուելով՝ աւելի վառ քերականութեամբ լեցուած գէպի մոյր տաճարն ու հայրենեաց հին յիշատակարանները՝ աւելի կենդանի էին պահում միշտ նախանձախնդրութեան և անկախութեան ոգին։ Յովսէպոս յիշում է՝ որ Պիղատոս մի ջրանցք է կառուցել տուել ժողովուրդը մեծ գգնամեղութեամբ է վերաբերուել գէպի այդ ձեռնարկութիւնը և խրաւովութիւն յարուցել՝ գուցէ սորա հետ կապունի աւետարանում պատմած գէպքը և այն հանգամանքը, որ անմիջապէս կից սորան Սելուվամի աշտարակի անկումն և 18 հոգու մահ պատճառելն է յիշուում։ Յամենայն գէպ տաճարում կատարուած արխնհեղութիւնն իբրև մի սոսկալի ոճիր պէտք է նկատուէր և ամէն հաւատացող հրեայ պէտք է հարցնէր ինքն իրեն. Աստուած ինչպէս է թոյլ տալիս այդ միթէ այն մարդիկ օրօնք գուցէ գէպի Նա ունեցած սիրոյն համար զոհ բերուեցան Նորա սեղանի առաջ՝ իրենց յանցանքի պատիժն են կրել։

Զրիստոս իւր տուած բացատրութեամբ հասկացնում է նախ որ զուր էին այդ Գալիլիացիներին անմեղ նահատակներ համարում որ նոցա մէջ գործող ոգին ճշմարիտ Աստուծոյ թեւադրած ոգին չէ և այն միջոցը որով կարծում էին թէ Տիրոջ պատիւը պաշտպանած և Նորա անունը փառաւորած կլինին խոտելի է Նորա առաջ. սուր առնողը պէտք է ի նկատի ունենար որ սրով կընկնի և իւրաւունք չունի պաշտպանութիւն սպասելու այն Աստուծոյ կողմից որ գտապարտում է ինքնահաճութիւնն ու խոտերախ յանգրդնութիւնը։ Սպանուած Գալիլիացիք յիշուի իրենց յանցանքի պատիժն էին կրել, սակայն այդ փաստ չէր ուրիշների համար թէ յանցաւոր չեն, որովհետև անպատիժ են մնում, ընդհակառակն ամէն մի այսպիսի գիպում, ամէն յանկարծական պատահար, ինչպէս Սելուվամի աշտարակի անկումը պէտք է ստիպել իւրաքանչիւրին քննել իւր սրտում՝ արդեօք նոյնպիսի մի պատուհասի արժանի չէ՞ր ինքն ևս, արդեօք եթէ գէպքը բերէր այսպէս անսպասելի կերպով Ամենակալ Դատաւորի ա-

ռաջ ներկայանալ ի՞նչ հաշիւ կարող էր տալ իւր կեանքի իւր գործերի համար։ Ընկածի վերայ սոք գնելը փոքրոգի ստոր արարածն էր յատուկ է, բարոյական զգացման և կենդանի խղճի տէր մարդիկ փոխանակ Աստուծոյ գառաստանի մէջ խառնուելու և այն հարցնելու թէ ի՞նչ մեղքերի համար Նա մէկին միւսին պատժել է, աւելի լաւ է հարցնել թէ ինչո՞ւ իրենց մեղքերը չէ պատժում։ Այդպիսի մտածմունք յառաջ բերելու և այդ հարցի պատասխանը տալու նպատակաւ է ահա որ Փրկիչը Գալիլիացիների մասին բացուած խօսակցութեան կցում է անմիջապէս այդու թղկնու առակը։

Այգո մէջ մի թղկնի կայ՝ տէրը գնում գալիս է, ու պտուղ չէ գտնում վրան. կամենում է կտրել տալ որպէս զի զուր տեղ չբռնէ, բայց այգեպանը խնդրում է, որ մի տարի ևս խնայէ, ինքն ամէն խնամք կանէ, շուրջը դեռինք պարարտացնելու նոր միջոցներ ձեռք կառնէ՝ կտրելի է այդպիսով անպտուղը պտղատու դառնայ։— Այս թղկնին օրինակ պէտք է լինի ամէնքիս համար, երբ մեր անպտուղ լինելը, մեր չար պտուղներ ունենալն զգում ենք, կամ աչքի առաջ տեսնում ենք անշահ մարդիկ օրօնք զուր հայ են ուտում և հարցնում ենք զարմացած, ինչո՞ւ են ապրում այդպիսիները, ինչո՞ւ Աստուած ամէն անպէտք տունէկ արժատով չի խլում և մեր ամէն մի չար գործը պատժում։ Պատասխանը պարզ է, ինչպէս այն թղկնին այգեպանի համար այնպէս և մեզից իւրաքանչիւրն իւր տեղում թանգ է իւր նախախնամող Տիրոջ համար, որ մեղաւորի մահը չի կամենում, այլ չար ճանապարհից դառնալն ու ապրելը, և քանի մենք կենդանի ենք, յոյս կայ դեռ, որ մեր շուրջը բարեյաջող պայմաններ կտեղծուին և մեր բարի պտուղներ բերելուն կնպաստեն։— Իմ ծերունի ուսուցչապետներից մէկն ասում էր. եթէ թոյլ է տրուած Աստուծոյ առաքինութեանց մասին խօսել՝ Աստուծոյ ամենամեծ առաքինութիւնը երկայնամտութիւնն է։ Եւ յիշուի ինչպէս պէտք է կառավարուէր տիեզերքն, եթէ նորա Նախախնամունքն այդ առաքինութիւնը չունենար, եթէ Նա ինչպէս մի գործալից այգեպան չվարուէր

իւր անկաճ ծառերի հետ որ զիտէ երկար համբերել և խմատութեամբ ու սիրով հոգ տանել մինչև ցանկալի պատուդ եր ստանայ։ Բանի քանի մարդի ծանաչում ենք պատմութիւնից կամ մեր առօրեայ փորձերից որոնք սկզբում ոչինչ չէին խոստանում որոնց ընթացքը վատ ապագայ էր գուշակել տալիս։ Բայց հանգամանքները փոխուեցան։ Աստուծոյ մտար այնպիսի մի նոր օգտութիւն տրուեց նոցա կեանքին որ օրինակելի անձնաւորութիւններ հանգիստցան՝ օգտակար շրջապատող մարդկութեան և հաճոյ երկնաւոր ծիրով։ Ո՞վ կարող է տեսնել մեզինք որ մէկի համար ինչ է պահած։ Մենք իրաւունք ունինք այն Աստուծոյ երկայնամտութեան ապահովելու սակայն պէտք է չմոռանանք երբէք որ այնուամենայնիւ պաղտաւ ծառք միայն կեանքի արժանի է իսկ անպտուղը՝ «տապար առ արմին կայ» երկայնամիտ և անաչառ Դատաւորը մի տարի երկու տարի— հարիւր տարի սպասել կարող է բայց երբեք չի կան։ Դու գտատեսանք և վախճանք որչէ՛ք է— «հաստնի և ի հուր արկանի»։

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԵԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՆՆԱԿԱՐՆ ՎԷՃԵՐԻ ՄԷՋ ԵՒ ԲԱՐԿԷՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍ։

Ընթերցողներէից շատերը գուցէ այս վերնագիրը կարգալիս՝ «երկին գաւանական վեճեր» պէտք է բացականչեն դժկամակութեամբ և առանց յօգուածի բովանդակութեանը նայելու շրջեն թերթերը այնչափ մեծ է մեղանում նախապաշարումը այսպիսի խնդիրների նկատմամբ։ Կարիք կ'ըն առկայ այն հասարակ ճշմարտութիւնը նորից պարզարանելու թէ տարրեր բան է նոր վեճեր յարուցանելը և տարրեր՝ դարեր առաջ կ'զամ վեճերն իրեն պատմական երեւոյթ քննութեան առնելը։ Յիրաւի ակաւր յիշողութիւններ շատ կան որոնք իրաւունք են տալիս մեզ խորշելու գաւանական վեճերից բայց ուրանալ չենք կարող որ նոքա ահագին դեր են

խաղացել մեր եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ և այդ պատմութեան բաղմոթիւ ԼՅԵՐՐ մոթ կննան մեզ համար եթէ նոցա ծագման և տարածման պարագաները լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ չգարձենք։ Հայոց եկեղեցւոյ առաջին մասնակցութիւնը գաւանական վեճերի մէջ մենք Բարգէն կաթողիկոսի տնտան հետ ենք կապում։ Հնայնով որ ընդհանուր եկեղեցւոյ ծոցում ծագած վեճերը առաջ ևս մեր հայրերի ուշադրութիւնը գրաւել են և անհետանք չեն անցել մեր եկեղեցւոյ կազմակերպութեան համար որովհետեւ վերջինս իրօք այդ ժամանակ միայն ելնում է հանդիսատեսի վիճակից և պայքարի մէջ մանուս ինչպէս յայտնի է այս նշանաւոր քաղաքիկոսի հետեանքն կ'զու բաժանումըն արեւմտան քոյր եկեղեցիներէից ուստի և խօսել սորա մասին կնշանակէ մեր եկեղեցւոյ պատմութեան ամենակարեւոր կէտը շօշափել կամ որոնել այն դարադրութիւնը որով այդ պատմութեան երկու զլսաւոր շրջանները բաժանուում են միմեանցից։ Իսկ մեզ համար անտարբեր բան չէ անշուշտ թէ երբ և ինչ հանգամանքներում յառաջ եկաւ այն շարժումը որով մեր եկեղեցին ելաւ միսս եկեղեցիների բոնած շաղկից և մաքառումն սկըսեց իւր ինքնուրոյնութիւնը պահպանելու և ձեւակերպելու համար։

Այս մասին մեղանում վաղուց ի վեր հաստատութիւն գտած և մի գրքից միւսն անցնող տեղեկութիւնն այն է որ Բարգէն կաթողիկոս 491 թ.-ին մի ժողով է գումարել Վաղարշապատում և նոյովի Բաղկեդոնի ժողովը՝ անխորտակելի անջրպետ հաստատելով այսպէս և իւր յոյն—հռովմէական եկեղեցւոյ մէջ։ Մենք առաջ ևս այլ և այլ պատմական փաստերի վերայ հիմնուելով խիստ կասկածելի էինք համարել այս տեղեկութիւնը իսկ այժմ մի հարեանցի ակաւրի Արարատի տնցեալ և այս համարում լոյս տեսած թղթերի վերայ բաւական է համոզելու թէ պատմութիւնը բոլորովին ուրիշ ընթացք է ունեցել քան կարծում էինք։ Աչքի ընկնող տարբերութիւններն այսանկ երեք են։ Ժողովը գումարուել է Ա) Դոմինում և ոչ թէ Վաղարշապատում։ Բ) Կաւառի թագա-